

In 7 dagen (17—20 April en 22—24 Aug. 1950) ving ik er 68 verschillende spinnensoorten, waar onder zich diverse zeldzaamheden bevonden en 14 soorten, die nieuw zijn voor Limburg. Binnenkort hoop ik de volledige lijst van mijn vangsten voor het Natuurhistorisch Museum te Maastricht in het Maandblad te publiceren.

Zuid-Limburg is ook een mooi spinnenland, de Brunssumerhei niet het minst!

P. CHRYSANTHUS O.F.M. Cap.

HYMENOPTERA ACULEATA

IV.

Vier soorten uit Limburg, nieuw voor de Nederlandse Fauna.

door

Drs H. SANDERS (Roermond)

Op de Entomologen vergadering, die 12 October te Maastricht werd gehouden, werden de volgende soorten ter kennismaking meegebracht.

Tiphia ruficornis Klug.

Reeds tweemaal is deze soort in de litteratuur van Nederlandse vangsten ter sprake gekomen. Allereerst in de Entomologische Berichten dl. V no. 111 (J. Lindemans 1920). Vervolgens in hetzelfde orgaan dl. XII no. 273 (van Lith 1947). In beide gevallen wordt er gesproken over eenzelfde vangst nl. een ♂ gevangen te Vorden op 8 Aug. 1919. Van Lith twijfelt echter in zijn boven vermeld artikel of dit wel de echte *Tiphia ruficornis* is. Inderdaad is deze enige tot nu toe bekende vangst uit ons land een klein exemplaar van de gewone *femorata*, met enigszins afwijkend aderverloop in de voorvleugels. Dit bleek naderhand toen ik materiaal aan van Lith ter beschikking stelde, door mij te Lerop 1949 gevangen. Aldus van Lith: „Na vergelijking met uw *Tiphia ruficornis* is mij nu definitief gebleken, dat het z.g. ♂, destijds door Lindemans gevangen, geen *ruficornis* is”. (in litt.).

De soort werd door mij Juli 1949 in behoorlijk aantal ♂♂ zowel als ♀♀ gevangen. Echter beperkt tot een betrekkelijk klein vangterrein. Overal elders werd wel *femorata* en *minuta* aangetroffen, doch nergens een exemplaar van *ruficornis*, hoewel speciaal naar deze soort werd uitgekeken. Ook in dit jaar 1950 werden enkele ♂♂ en ♀♀ van *ruficornis* aangetroffen, weer

op dezelfde vindplaats. Ik ben benieuwd of deze soort nu ook elders in Limburg zal gevonden worden. Vermeldenswaard is nog, dat in het Natuurhist. Museum te Maastricht zich 3 ♀♀ van deze soort bevinden, gevangen door Wassmann, echter zonder datum en vindplaats-etiket. Waarschijnlijk zijn ook dit toch wel Nederlandse exemplaren geweest.

Nomada tormentillae Alf.

E. Stoeckert (in Schmiedeknecht 1930) schrijft p. 986: „Es ist nicht verwunderlich, wenn auch in verhältnismässig gut durchforschten Gegenden immer wieder neue Formen fest gestellt werden... Hierbei ist allerdings zu beachten, dass man bei einer strengen Auffassung des Artbegriffs eine Reihe von Formen auch nur als Rassen (Unterarten) derselben Hauptart ansehen könnte.” Zo is het ook met *N. tormentillae*, wanneer men ze vergelijkt met *roberjeotiana* Pz. De verschillen tussen deze twee soorten zijn betrekkelijk gering en de verwantschap is in ieder geval zo groot, dat men omwille daarvan wellicht beter doet om van ondersoort te spreken, in dat geval *N. roberjeotiana tormentillae*. Terwijl de gastheer van *roberjeotiana* nog altijd niet met zekerheid vaststaat, is *tormentillae* gespecialiseerd op *Andrena tarsata* Nyl. Deze laatste soort, die in ons land zeldzaam is, komt in Midden-Limburg plaatselijk in aantal voor. Ik vond ze in het hele gebied van Lerop tot Echt, maar gebonden aan een bepaald biotoop, waarbuiten men tevergeefs zal zoeken. De *Nomada*'s, die hierbij gevangen werden bleken inderdaad voldoende kenmerken te bezitten om ze te rekenen tot *tormentillae* Alf. (det. Verhoeff). Terloops zij hier nog vermeld dat *roberjeotiana* Pz. in de Augustusmaand de overheersende *Nomada*-soort is in Midden-Limburg. Ook van Zuid-Limburg zijn mij meerdere vindplaatsen bekend o.a. Epen, Gulpen, Heerlen, Brunssum, maar voorzover mijn eigen waarnemingen strekken, is het optreden daar niet zo massaal. De soort verschijnt omstreeks half Juli, bereikt rond 15 Augustus een hoogtepunt, om daarna geleidelijk in aantal af te nemen.

Andrena distinguenda Schck.

Van deze soort werden door mij twee ♀♀ gevangen te Ransdaal op 5 Mei 1946. Het is een kleine *Andrena*, niet veel groter dan een

flinke *minutula*. Aanvankelijk hield ik deze soort dan ook voor een *A. subopaca* Nyl., waarmee ze wel enige overeenkomst heeft. De lengterimpeling van de clypeus onderscheidt deze soort echter direct van alle soorten uit de *minutula*-groep. *A. distinguenda* is volgens E. Stoeckert een zuidelijke soort die in Midden-Europa slechts zeer lokaal optreedt en tot de zeldzame vangsten mag gerekend worden. *Distinguenda* was van een enkele plaats uit België bekend (v. d. Vecht 1928 p. 132). Als vangplant wordt opgegeven *Capsella bursa pastoris*, mijn exemplaren werden op *Brassica* gevangen.

Crossocerus (Ablepharipus) congener Dhlb.

Van de nieuwe vangsten beschouw ik deze laatste als de belangrijkste. Het is een kleine *Crabro*, die ik eerst rekende tot *podagricus* Lind. De vorm van het pygidiaalveld bij het ♀, als een driepuntige ster, wees onmiddellijk in deze richting. Inderdaad is *congener* met *podagricus* nauw verwant, zodanig zelfs dat men getwijfeld heeft (o.a. Kohl) of *congener* wel een zelfstandige soort is, dan wel een kleine uitgave van *podagricus*. De bedoeling van mij was niet om 'n twijfelachtige soort aan de lijst der Nederlandse graafwespen toe te voegen. Maar alle twijfel omtrent deze soort kan men nu wel op zij zetten. Ik bezit 7 *congener* ♀♀, (Heerlen 1949 en 1950), allen duidelijk onderscheiden van *podagricus* door het volkomen gladde propodaeum (metathorax), zonder groeve en daarom ook zonder middenveld. Overgangen tot *podagricus* zag ik niet. Wat méér is, ik slaagde er dit jaar in, ook twee ♂♂ te vangen, die ongetwijfeld moeten beschouwd worden als te behoren tot *congener*, waarvan het ♂ tot nu toe niet bekend is.

Een volledige beschrijving zal naderhand volgen, ik wil hier volstaan met te vermelden, dat het propodaeum evenals bij het ♀ volkomen glad is, zonder middenveld. En dat de typische verbreding van de middenscheen, die kenmerkend is voor *podagricus*, bij *congener* ontbreekt.

Cr. congener Dhlb. is een houtbewoner en vliegt in twee generaties van Mei tot Augustus. Voor zover mijn waarnemingen gaan, geldt dit van de meeste *Crossocerus*-soorten en van meerdere andere graafwespen. In een enkel uitzonderlijk geval kan er misschien zelfs een derde generatie voorkomen; wat te denken bv. van datums als *Cr. congener* Dhlb. 3-X-1949,

of ook *Diodontus luperus* Shuck. 11-X-1950. Of is dit wellicht een verlate tweede generatie? Er is zelfs nog een andere mogelijkheid, nl. dat sommige exemplaren van de 2e generatie door uitzonderlijk gunstige levensomstandigheden het leven zolang kunnen rekken. Als zodanig kan men m.i. beschouwen de talrijke spinnendoders, die men in een gunstig jaar tot in October kan aantreffen o.a. *Ceropales maculatus* F., *Ammosphex unguicularis* Thom. en *trivialis* Dhlb., *Evagetus dubius* Lind. enz.

In andere jaren, als het enkele dagen achter elkaar te nat en te koud is geweest, zal men tevergeefs naar deze soorten zoeken. Voor een vangst derhalve als *Diodontus luperus* op 11 October, na zo'n uitzonderlijk slechte September-maand, denk ik beslist aan een derde generatie. Men zal telkens over ieder afzonderlijke vangst opnieuw moeten oordelen. Aan de hand van vele gegevens, kunnen we dan langzamerhand meer zekerheid krijgen.

Roermond 12 October 1950.

Litteratuur.

- Lith, J. P. van, 1947: De collectie... Ent. Ber. d. XII no. 273.
Schmiedeknecht O. 1930: Die Hymenopteren Nord- und Mitteleuropas. Jena.
Vecht, P. van der, 1928: Hymenoptera Anthophila Andrena. Leiden.

ENIGE VOGELWAARNEMINGEN
IN 1948, 1949 en 1950.

1. Overwintert de zwartkoptuinfluiter in zeldzame gevallen?

Op 6 Maart 1949 kwam een zwartkop ♀ voortdurend op een voertafeltje met brood en kaaskorstjes. 's Morgens was het — 6° C, ook 's middags vroor het nog flink en de voorafgaande dagen had het eveneens gevoren en gesneeuwd. Op 10 Maart begon pas de dooi ('s morgens 3° C).

Het diertje zag er kwijnend uit, met opgezette veren. Op 7 Maart zag ik het ook nog enige malen; daarna niet meer, het is ongetwijfeld omgekomen. Nu is een zwartkopje op een voertafeltje al een zeer ongewone verschijning. Het diertje zal zeker enige dagen nodig gehad hebben om er volledig aan te wennen. Het is trouwens niet aan te nemen, dat het tijdens de